

Nhận thức mới của Đảng Cộng sản Việt Nam về dân chủ hóa

Vũ Văn Viên¹

¹ Viện Triết học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: vuvanvien52@gmail.com

Nhận ngày 22 tháng 9 năm 2016. Chấp nhận đăng ngày 10 tháng 10 năm 2016.

Tóm tắt: Dân chủ hóa là quá trình làm cho xã hội từ chỗ chưa có dân chủ thành có dân chủ, từ có ít dân chủ thành có nhiều dân chủ hơn. Ở Việt Nam, trong thời kỳ đổi mới, quá trình dân chủ hóa đã đạt được nhiều thành tựu mới. Đại hội XII của Đảng tiếp tục có những bổ sung mới trong nhận thức về dân chủ hóa với những nội dung sâu sắc hơn. Nhận thức mới của Đảng về dân chủ hóa thể hiện trên cả 3 phương diện là dân chủ hóa trong lĩnh vực chính trị, dân chủ hóa trong lĩnh vực kinh tế, dân chủ hóa trong lĩnh vực xã hội.

Từ khóa: Dân chủ, dân chủ hóa, Đại hội Đảng XII, Việt Nam.

Abstract: Democratization is the process of establishing and enhancing democracy in the society. During the Doi moi (Renovation) period in Vietnam, the process of democratization has attained many achievements. The 12th Party National Congress continued the supplements to perceiving democratization with more profound contents. The Party's new cognition of democratization is expressed in all 3 aspects of democratization, namely in the political, economic, and social spheres.

Keywords: Democracy, democratization, the 12th Party Congress, Vietnam.

1. Đặt vấn đề

Ngay từ khi thành lập, Đảng Cộng sản Việt Nam đã chủ trương xây dựng Việt Nam thành một xã hội dân chủ. Tuy nhiên, xây dựng xã hội dân chủ không phải là công việc dễ dàng, nhanh chóng, mà là một quá trình khó khăn, phức tạp, bị chi phối bởi những nhân tố khách quan và chủ quan. Trong quá trình này, nhận thức về dân chủ càng ngày càng đầy đủ hơn, sâu sắc hơn và

việc thực hành dân chủ cũng càng ngày càng hiệu quả hơn. Bài viết phân tích nhận thức mới của Đảng về dân chủ hoá tại Đại hội XII trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế, xã hội.

2. Dân chủ hóa trong lĩnh vực chính trị

Về nhiệm vụ tổng quát của giai đoạn 2016-2020, Đảng xác định rõ: “Hoàn thiện, phát

huy dân chủ xã hội chủ nghĩa và quyền làm chủ của nhân dân” [6, tr.79]. Trong luận điểm này, Đảng đã chỉ rõ rằng dân chủ ở Việt Nam là dân chủ xã hội chủ nghĩa, là hình thức dân chủ cao nhất so với các hình thức dân chủ khác. Đây là sự thể hiện tính nhất quán trong chủ trương của Đảng về con đường phát triển đất nước (con đường phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa). Đây cũng là một định hướng về dân chủ hóa.

Khi nói về phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm quyền làm chủ của nhân dân, Đảng khẳng định: “Tiếp tục phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân” [6, tr.169]; “Quyền làm chủ của nhân dân được phát huy tốt hơn trong các lĩnh vực của đời sống xã hội bằng dân chủ trực tiếp và dân chủ đại diện, nhất là trong lĩnh vực chính trị và kinh tế” [6, tr.167]; “Thể chế hóa và nâng cao chất lượng các hình thức thực hiện dân chủ trực tiếp và dân chủ đại diện” [6, tr.169]. Các luận điểm trên không chỉ nhấn mạnh sự cần thiết phải phát huy quyền làm chủ của nhân dân, mà còn chỉ ra các hình thức và phương thức để thực hiện dân chủ, các khía cạnh khác nhau của dân chủ hóa ở nước ta. Như vậy là, nội dung của dân chủ hóa đã được Đảng cụ thể hóa một cách rõ hơn so với các kỳ đại hội trước.

Không dừng ở đó, Đảng cũng chỉ ra vai trò của dân chủ hóa trong Đảng đối với quá trình dân chủ hóa xã hội. Đảng khẳng định: “Để thực hiện dân chủ trong xã hội, trước hết, phải bảo đảm phát huy dân chủ trong Đảng là hạt nhân để phát huy đầy đủ dân chủ trong xã hội” [6, tr.170]. Chúng tôi cho rằng, đây là luận điểm rất mới, thể hiện vai trò tiên phong của Đảng trong quá trình

thực hiện dân chủ hóa, cũng như quyết tâm của Đảng trong việc thực hiện dân chủ hóa. Đảng là người lãnh đạo đất nước, các cơ quan quyền lực nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội và toàn dân trong công cuộc xây dựng và phát triển đất nước. Nếu Đảng không thực hiện dân chủ thì khó mà thực hiện dân chủ trong xã hội. Dân chủ trong Đảng là tiền đề, là tấm gương để thực hiện dân chủ trong xã hội. Bên cạnh đó, Đảng cũng chú trọng cải cách hệ thống chính trị đáp ứng yêu cầu dân chủ hoá: “Tiếp tục hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, xây dựng bộ máy nhà nước tinh gọn, trong sạch, vững mạnh; hoàn thiện hệ thống pháp luật, đẩy mạnh cải cách hành chính, cải cách tư pháp, xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức có phẩm chất, năng lực đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ; phát huy dân chủ, tăng cường trách nhiệm, kỷ luật, kỷ cương; đẩy mạnh chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu, tệ nạn xã hội và tội phạm” [6, tr.179].

3. Dân chủ hoá trong lĩnh vực kinh tế

Dân chủ hóa trong kinh tế đóng vai trò rất quan trọng trong sự nghiệp đổi mới, đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế. Dân chủ hóa trong kinh tế là quá trình làm cho đời sống kinh tế từ chỗ chưa có dân chủ đến chỗ có dân chủ, từ chỗ có dân chủ ở trình độ thấp đến chỗ có dân chủ ở trình độ cao hơn. Đó là quá trình làm cho các hoạt động kinh tế ngày càng dân chủ hơn, dẫn đến sự tham gia của nhân dân, của các chủ thể kinh tế vào phát triển kinh tế ngày càng có hiệu quả hơn.

Mục đích của dân chủ hóa trong kinh tế là đảm bảo thực hiện quyền lực kinh tế của người lao động; quyền lực đó trước hết được biểu hiện qua lợi ích kinh tế, phải được thể chế hóa thành quyền trong sở hữu tư liệu sản xuất, quyền trong tổ chức và quản lý sản xuất, quyền trong phân phối và hưởng thụ của mỗi công dân. Vì vậy, nội dung của việc thực hiện dân chủ hóa trong kinh tế phải được thực hiện trên cả ba lĩnh vực nêu trên.

Do thực hiện dân chủ hóa trong kinh tế, cho nên nền kinh tế đã có sự phát triển mạnh mẽ, Việt Nam bước đầu thực hiện thành công công cuộc đổi mới, đất nước ra khỏi tình trạng kém phát triển, đời sống nhân dân không ngừng được cải thiện, vị thế và uy tín của đất nước không ngừng được nâng cao trên trường quốc tế.

Xét ở một khía cạnh khác, bên cạnh việc tạo ra động lực cho sự phát triển đất nước, dân chủ hóa trong kinh tế còn tạo điều kiện cho dân chủ hóa trong chính trị và các lĩnh vực khác của đời sống xã hội, bảo đảm sự ổn định chính trị - xã hội cho công cuộc xây dựng và phát triển đất nước. Chính vì vậy, dân chủ hóa trong kinh tế cần phải đi trước một bước để tạo tiền đề vật chất, kinh tế cho dân chủ hóa các lĩnh vực khác.

Dân chủ hoá trong kinh tế là một nhân tố cơ bản trong quá trình dân chủ hóa đất nước, cũng là nhân tố cơ bản để xây dựng một xã hội dân chủ, bởi suy cho cùng kinh tế là nhân tố cơ bản, quyết định chính trị và các lĩnh vực khác của đời sống xã hội. Cũng chính vì vậy, Đảng luôn chú ý đẩy mạnh phát triển kinh tế. Trong văn kiện Đại hội XII, Đảng nhận thức đầy đủ hơn, sâu sắc hơn về vai trò của dân chủ hóa trong kinh tế nên nhấn mạnh: “Phát huy vai trò

làm chủ của nhân dân trong kinh tế - xã hội” [6, tr.103]; “Đổi mới, hoàn thiện cơ chế, chính sách để phát huy vai trò làm chủ của nhân dân; bảo đảm quyền tự do, dân chủ trong hoạt động kinh tế của người dân theo quy định của Hiến pháp, pháp luật và sự tham gia có hiệu quả của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội trong xây dựng và giám sát việc thực hiện thể chế kinh tế” [6, tr.112]. Để đảm bảo dân chủ trong nền kinh tế nhiều thành phần, Đảng ta nhấn mạnh: “Mọi doanh nghiệp thuộc các thành phần kinh tế phải hoạt động theo cơ chế thị trường, bình đẳng và cạnh tranh theo pháp luật... Bảo đảm quyền tự do kinh doanh các lĩnh vực mà luật pháp không cấm” [6, tr.105].

Để thực hiện dân chủ hóa nói chung, dân chủ hóa trong kinh tế nói riêng, Đảng chủ trương lấy kinh tế thị trường làm nền tảng. Đảng đã kiên trì xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Kinh tế thị trường là tiền đề cho việc thực hiện dân chủ hóa, đồng thời việc đẩy mạnh việc thực hiện dân chủ hóa trong kinh tế lại nhằm làm cho nền kinh tế thị trường nước ta ngày càng phát huy tác dụng, thúc đẩy kinh tế phát triển. Để tiếp tục thực hiện dân chủ hóa trong kinh tế, ngay từ Đại hội IX Đảng đã: “Chủ trương thực hiện nhất quán và lâu dài chính sách phát triển nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần vận động theo cơ chế thị trường, có sự quản lý của Nhà nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa” [3, tr.86].

Tại Đại hội XII, Đảng tiếp tục khẳng định ý tưởng trên một cách đầy đủ hơn. Theo đó, nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa Việt Nam là nền kinh tế vận hành đầy đủ, đồng bộ theo các quy luật

của kinh tế thị trường, đồng thời bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa phù hợp với từng giai đoạn phát triển của đất nước. Đó là nền kinh tế hiện đại và hội nhập quốc tế, có sự quản lý của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo, nhằm mục tiêu “Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” [6, tr.169].

Luận điểm trên đây thể hiện nhận thức sâu sắc của Đảng ta về nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nó khái quát rõ nét về nền kinh tế thị trường của nước ta. Một mặt, nền kinh tế đó vừa phải hoạt động theo các quy luật của kinh tế thị trường, vừa đảm bảo định hướng xã hội chủ nghĩa; mặt khác, nó là nền kinh tế hiện đại và hội nhập quốc tế.

Như vậy, thực hiện dân chủ hóa trong kinh tế đã được Đảng hết sức quan tâm. Bởi vì, dân chủ hóa trong kinh tế không những tạo ra động lực mạnh mẽ cho sự phát triển đất nước, mà còn có tác động quyết định đến dân chủ hóa các lĩnh vực khác của đời sống xã hội.

4. Dân chủ hóa trong lĩnh vực xã hội

Trong thời gian qua, việc thực hiện dân chủ hóa trong xã hội còn những nhược điểm như: “Quyền làm chủ của nhân dân chưa được phát huy đầy đủ” [5, tr.94]; “Quyền làm chủ của nhân dân ở một số nơi, trên một vài lĩnh vực còn bị vi phạm. Việc thực hành dân chủ còn mang tính hình thức; có tình trạng lợi dụng dân chủ gây chia rẽ, làm mất đoàn kết nội bộ, gây rối, ảnh hưởng tới trật tự, an toàn xã hội” [6, tr.168]. Song những thành tựu trong quá trình dân chủ

hóa trong xã hội ở nước ta là không thể phủ nhận được. Để phát huy những thành tựu đã đạt được, tại Đại hội XII, Đảng ta chủ trương: “Dân chủ phải được thực hiện đầy đủ, nghiêm túc trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội” [6, tr.169]; “Bảo đảm để nhân dân tham gia ở tất cả các khâu của quá trình đưa ra những quyết định liên quan đến lợi ích, cuộc sống của nhân dân” [6, tr.106]; “Trong những năm tới, đẩy mạnh việc hoàn thiện pháp luật gắn với tổ chức thi hành pháp luật nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa. Bảo đảm pháp luật vừa là công cụ để Nhà nước quản lý xã hội, vừa là công cụ để nhân dân làm chủ, kiểm tra, giám sát quyền lực nhà nước” [6, tr.176]. Đây là những luận điểm quan trọng thể hiện những nét mới trong quan điểm của Đảng về dân chủ hóa trong xã hội.

Cùng với việc hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, việc phát huy vai trò làm chủ của nhân dân và các tổ chức chính trị - xã hội có ý nghĩa to lớn trong việc thực hiện dân chủ hóa đất nước. Trong thời gian gần đây, xã hội dân sự thường được nhắc tới trong các ấn phẩm và hội thảo. Có quan điểm cho rằng, xã hội dân sự là một trong ba cột trụ của phát triển (cùng hai cột trụ khác là kinh tế thị trường và nhà nước pháp quyền). Tuy vấn đề xã hội dân sự còn nhiều tranh luận, song nhìn chung các ý kiến tranh luận đều cho rằng, việc phát huy vai trò làm chủ của nhân dân và của các tổ chức chính trị - xã hội là nhân tố quan trọng cho thực hiện dân chủ hóa ở nước ta.

Đại hội XII của Đảng đã có những chỉ dẫn mới và hết sức quý giá về vấn đề này

như: “Đẩy mạnh dân chủ hóa xã hội để phát huy quyền làm chủ của nhân dân, vai trò chủ động, sáng tạo của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân. Tổ chức thực hiện tốt Quy chế giám sát và phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội; Quy định về việc Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội và nhân dân góp ý xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền; Quy định về giám sát đảng viên là cán bộ thuộc diện Bộ Chính trị, Ban Bí thư quản lý và các quy định, quy chế khác” [6, tr.170]; “Bảo đảm tác dụng, hiệu quả thực chất hoạt động giám sát, phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội; tạo sự đồng thuận xã hội” [6, tr.159]; “Có hình thức, cơ chế, biện pháp cụ thể, thích hợp để nhân dân bày tỏ chính kiến, nguyện vọng và thực hiện quyền làm chủ của mình thông qua Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân; tôn trọng, tôn vinh những đóng góp, cống hiến của nhân dân” [6, tr.160].

Với bản chất dân chủ, các thiết chế chính trị ở nước ta đều có sự giám sát, phản biện của nhân dân. Giám sát, phản biện của nhân dân, của các tổ chức chính trị - xã hội đối với hoạt động của các cơ quan Đảng và Nhà nước là quyền của người dân và là một nhân tố không thể thiếu trong quá trình dân chủ hóa đất nước.

5. Kết luận

Cùng với sự thành công của công cuộc đổi mới, quá trình dân chủ hóa ở nước ta đã và đang đạt được những thành tựu to lớn đáng khích lệ. Đại hội XII của Đảng đã có những chỉ dẫn mới, sâu sắc nhằm nâng cao hiệu quả quá trình dân chủ hóa trong thời gian tới, tiến tới xây dựng thành công một xã hội dân chủ ở Việt Nam.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ban Tuyên giáo Trung ương (2016), *Những điểm mới trong văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] Hoàng Chí Bảo (2015), “Thực hiện dân chủ và phát huy quyền làm chủ của nhân dân trong đổi mới và hội nhập quốc tế”, Tạp chí *Triết học*, số 8.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2005), *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [5] Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [6] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [7] Vũ Văn Viên (2012), “Thực chất của định hướng chính trị đối với phát triển kinh tế ở Việt Nam hiện nay”, Tạp chí *Triết học*, số 12.

